

Araştırma Notu

Niğde İli Bor İlçesine Bağlı Çukurkuyu Kasabası'na Ait Halk Dilinde Yer Alan Arapça Kelimeler

Sami Oktay Durukan*

Giriş

Kültür; bir toplumun dil, düşünce yapısı, gelenek, görenek, sanat, tarihsel birikim ve sosyal kurumlar gibi varlıkların tümünü kapsayan, bireyler arasında duyuş ve düşünüş birliğini sağlayan, ortak maddi ve manevi değerlerdir. Toplumun kimliğini yansıtan kültür, tarihsel süreç içerisinde şekillenir, gelişir ve bazen de değişerek devam eder.

Dil, insanlar ve toplumlar arasındaki iletişimi sağlayan, aynı zamanda bir kültür aktarıcısı ve taşıyıcısı olan en önemli beşerî ve sosyal bir unsurdur. Bir milletin tarihi, değer ölçüleri, edebiyatı, sanatı, bilimsel birikimi ve dünya görüşü o milletin kültürünün birer parçasıdır. Bütün bu ortak değerler dil aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılır.

Kültürü oluşturan öğelerin en başta geleni olan dil, bir ulustaki kültür hareketlerinin ve o ulusun başka toplumlarla olan kültür ilişkilerinin büyük ölçüde etkisindedir.¹ Ticaret, göç, savaş, seyahat, din, eğitim, sosyal iletişim araçları ve diğer birçok etkenin varlığı ile birlikte toplumlar ve kültürler arasında meydana gelen ilişkiler sonucunda diller arasında etkileşim olmaktadır.

Bugün çeşitli dillere ait, elimizde bulunan yazılı ürünlerin en eskilerinde bile başka dilden alınma öğelerin varlığı göze çarpmaktadır. Başka başka kaynaklardan, değişik ailelerden diller arasında da, bu dilleri konuşan ulusların çeşitli ilişkileri sonucunda pek çok ögenin alınıp verildiği görülür.²

* Dr.

(samioktay@yahoo.com)

¹ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003, s. 137.

² Bk. Andreas Tietze, "Griechische Lehnwörter im Anatolischen Türkisch" *Oriens*, 8 (1955/2), s. 204-257; a. mlf., "Slavische Lehnwörter in der Türkischen Volkssprache" *Oriens*, 10 (1957/1), s. 1-47; a. mlf. "Direkte Arabische Entlehnungen im Anatolischen Türkisch" *Jean Deny Armağanı Mélanges Jean Deny*

Örneğin Latince ve Yunanca gibi, Hint-Avrupa dilleri arasında görülen bu alışverişler, Türkçeyle Farsça, Farsçayla Arapça gibi, ayrı ayrı dil ailelerinden gelen dillerde de kendini gösterebilmektedir. Yeryüzünün pek uzak ya da pek az bilinen bir ülkesinin bir sözcüğü hemen bütün dillere yayılabilmektedir. Örneğin Kristof Kolomb'un Haiti'de gördüğü ve batı Kızılderili sözcüğü "hamaka" ile andığı bir çeşit salıncak yataklar, denizcilerce Avrupa'ya tanıtılmış, İspanyolcada "hamaca", Fransızcada "hamac", Almandada "hönngematte" (bir halk etimolojisi örneği), Türkçede "hamak" biçiminde yerleşmiştir.³

Türklerin Müslüman Araplarla İlişkileri

Türklerle Araplar arasındaki ilk temaslar ilk İslâm fetih hareketleri sırasında gerçekleşmiştir. Hz. Ömer ile Hz. Osman'ın hilâfetinin ilk altı yılını içeren kısa dönemde, İslâm tarihinin olduğu kadar, belki de dünya tarihinin en hızlı fetih hareketlerinden biri gerçekleşmiştir. Dönemin Bizans'la birlikte en güçlü devletlerinden biri olan Sâsânî Devleti kısa zamanda tamamıyla ortadan kaldırılmıştır. İslâm orduları Kadisiye (636)'de İranlıları büyük bir hezimetle uğratmıştır. Ertesi sene vuku bulan Celula Harbi (637) ise Müslümanlara, Zağros dağları geçitlerine hâkim olma imkânını vermiştir. İran'ın kesin biçimde Müslümanların eline geçmesi ise Nihavend Savaşı (642) ile gerçekleşecektir. Bunu müteakip Ceyhun nehri geçen İslam ordusu komutanı Ahnef b. Kays, hiç beklemediği sırada kuvvetli bir mukavemetle doğrudan doğruya Türklerle karşılaşmıştır. İslam ordusunun bu ilk seferinde Hz. Ömer'in talimatıyla geri Belh'e dönmesi söz konusudur. Bu sırada Nihavend'te İran ordularına komuta eden III. Yezdicerd'in son bir direniş için Türklerden yardım istemesiyle Araplarla Türklerin tekrar ve ciddi bir biçimde karşı karşıya geldiklerini görüyoruz. Hızla gelişen İslam akınlarının kendisi ve ülkesi için de tehlikeler arz ettiğini iyi değerlendiren Türk Hakanı, Fergana Türkleri ve Soğdlular'dan oluşan ordusunun başına geçerek, III. Yezdicerd'le birlikte hareket etti. Ceyhun nehri aşarak Belh'e doğru ilerlemeye başlayan Türk ordusu, Ahnef b. Kays komutasındaki İslam Ordusuyla Merv önlerinde karşılaştıysa da, Ahnef b. Kays'ın sonuçtan endişe duyarak ordusunu müdafaada tutması ve bu sırada Türk illeri için ortaya

(ed. János Eckmann, Agâh Sırrı Levend, Mecdut Mansuröglü), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1958, s. 255-333; Gustav Meyer, *Türkische Studien, I: Die griechischen und romanischen Bestandtheile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen*, Wien 1893; Hasan Eren, "Anadolu Ağzlarında Rumca, İslâvca ve Arapça Kelimeler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1960, s. 295-371.

³ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 137.

çıkan Çin tehlikesi dolayısıyla savaş olmadı. Böylece Müslüman Araplarla Türkler arasında doğrudan ilişkiler başlamış oldu.⁴

Dilsel Etkileşim

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra birçok Türk İslam Devleti kurulmuş, İslam öğretisi ile birlikte gelen yeni yaşam biçimi ile o toplumların gelenek ve görenekleri, örf ve âdetlerinin iç içe geçerek yoğrulması sonucu Türk İslam kültürü ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ortaya çıkan bu yeni kültürün de doğal olarak kendine has gelişen bir dili olmuştur.

Bilindiği üzere, Türk dilinin, özellikle Arapça ve Farsçadan derin bir şekilde etkilenmesi sonucu ortaya çıkan Osmanlıca, sözünü ettiğimiz kültürel ve dilsel etkileşimin en belirgin örneğini teşkil etmektedir.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden önce, örneğin Uygurca evresinde Budizm, Maniheizm gibi dinlerin terimleri, kavramları dilde yaşamaktaydı. İslamiyet'in benimsenmesinden sonra Arapça birçok sözcük ve kalıplar Türkçeye yerleşmiştir. Öyle ki, halkın diline yerleşen bazı Arapça öğeler eski sözcüklerin yerini almıştır. Örneğin "uçmak", yerini Arapça "cennet"e, "tamu" ise, Arapça "cehennem"e bırakmıştır. İlk metinlerimizden beri görülen "tenri" yerine, daha çok Arapça "Allah" sözcüğü genelleşmiştir. Yine Arapça "akıl" sözcüğü benimsenince dilde aynı kavramı yansıtan ve geniş kullanım yeri olan "ög (ök)" ve "us" sözcükleri yavaş yavaş unutulmuşlardır. Türkçede "çerig", "çeri" ve "sü" sözcükleri yavaş yavaş unutulmuş Arapçadan alınan "asker" sözcüğü dile yerleşmiştir.⁵

Türkçede bulunan yabancı sözcükleri araştırırken bitki örtüsünün önemini de vurgulamak gerekir. Türklerin yaşadıkları bölgelerde yetişmeyen bitkilerin adları da Türkçe değildir. Bu durum kimi hayvanlar için de geçerlidir. Sözcüleri Asya Türkçesinde "balina, mısır, fasulya, uskumru, portakal, kahve, çay, palamut, istavrit, ıspanak, marul, enginar, akasya, kiraz, fındık" vb. bitki-hayvan türlerinin adları yoktur. Anadolu Türkçesinde de "fil, timsah, gergedan, biber, zürafa" vb. varlıkların adını aramak boşunadır. Dolayısıyla sözcüklerin alınışında yörenin doğal yapısı etkisini göstermektedir. Sözcüleri, Türkçede "tütün" denen bitkinin gerçek adı "tabacco"dur. Bu bitki Doğu

⁴ Nesimi Yazıcı, *İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1992. s. 13-14.

⁵ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 137-138. Daha fazla örnek için bk. Doğan Aksan, "Kelimelerin Ölümlü Olayı ve Türk Yazı Dilindeki Örneklerinde Arapça ve Farsça Unsurların Etkisi Üzerine Notlar" *Necati Lugal Armağanı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1968, s. 97-108.

ülkelerine 16. Yüzyıl dolaylarında gelmiştir. Türkler buna “tütün”, İranlılar da “duhan” derler. Oysa “duhan” yanan bir nesneden çıkan dumandır, “tütün” de yanan nesneden çıkan dumandır, “tutmek”ten gelir. “Tabacco” denen bir bitkidir, onun yanması sonucu çıkan “tütün” değildir. Anadolu insanı yanan odundan çıkan dumana da “tütün” der, iyi yanmayan odundan yükselen sise de. Nitekim:

Yare varacak günümdür

Arşa çıkan tütünümdür

Düşem yollara yollara

dizelerinde görülen “tütün” sözcüğü yanan nesneden çıkan dumana denmektedir, “tabacco” anlamına gelene değil.⁶

Anadolu ağızlarında Arapçanın dışında Rumca, İslavca, İtalyanca ve Farsça kelimeler de büyük bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte, yurdumuzdaki ağızlarda kullanılan yabancı kelimeler yalnız bu dillerden alınmış değildir. Bu dillerden gelen kelimeler yanında Anadolu’da Ermeniceden alınmış birtakım kelimeler de vardır. Bundan başka, Anadolu ağızlarında birtakım Moğolca kelimeler de kullanılmaktadır. Yine Kafkasya dillerinden ve ayrıca Balkan Türklerinden gelen kelimeler de vardır. Muhtelif tarihlerde Anadolu’ya gelerek muhtelif yerlere yerleşen göçmenler de yerli ağızlara birçok kelime vermişlerdir.⁷

Dilde Anlam Değişmesi

Bir dilden başka bir dile kelime geçişlerinde anlam değişikliklerine rastlanabilmektedir. Ulman’a göre anlam; “gösteren ile gösterilen arasındaki karşılıklı ilişkidir”.⁸ Lafız ile medlûl, başka bir deyişle gösteren ile gösterilen arasındaki karşılıklı ilişki değiştiği sürece anlam değişmeye devam edecektir.⁹ Bilindiği gibi Latince batı dillerinin ortak dil alt yapısını oluşturmaktadır. Bundan dolayı pek çok Latince kelime İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca vb. dillere geçmiştir. Kimi zaman kelime ilk alındığında, bazen de zaman akışı içerisinde anlam kayması olmuştur. Örneğin Latince

⁶ İsmet Zeki Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yayınları, İstanbul 2004. s. XV-XVI.

⁷ Eren, “Anadolu Ağızlarında Rumca, İslâvca ve Arapça Kelimeler”, s. 295-371.

⁸ Bk. Ahmed Muhtar ‘Umar, *‘İlmu’ d-dilâle*, Kahire 1988. s. 235.

⁹ Emrullah İşler, *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1997, s. 3.

“yanak” demek olan “bucca” Romen dillerinde yaşamını sürdürmüş, Fransızcada “bouche”, İtalyancada “bocca” olarak “ağız” kavramını yansıtmaya başlamıştır. Aynı şekilde Ortadoğu’daki Müslüman halkların ortak dil alt yapısını oluşturan Arapçadan; Türkçe, Farsça, Urduca vb. dillere geçen bazı kelimelerde anlam kayması meydana gelmiştir.¹⁰

Anlam değişikliklerini üç ana grupta sınıflandırmak mümkündür:

1. *Anlam daralması (Narrowing of meaning)*: Bir göstergenin gösterilen yönü önceden anlattığı nesnenin zamanla bir bölümünü veya bir türünü anlatmaya başlar duruma gelmesine anlam daralması denir.¹¹ Türkçede anlam daralmasının örneklerinden en dikkat çeken “oğlan” sözcüğünde görülür. Köktürk yazıtlarında ve eski Türkçede uzun yüzyıllar boyunca hem “kız” hem de “erkek” çocuk anlamında kullanılan “oğlan” kelimesi bugün sadece “erkek çocuk” için kullanılmaktadır.¹²

Arapçada ise anlam daralmasına örnek olarak “salat” ve “hac” kelimeleri gösterilebilir. İslam’dan önce dua anlamında kullanılan “salat” kelimesi, İslamiyet’le birlikte “namaz” için kullanılır olmuştur. Herhangi bir şeye yönelme anlamına gelen “hac” kelimesi de yine İslamiyet’le birlikte anlam daralmasına uğrayarak yalnızca “Kabe’ye yönelik ve onu ziyaret”i ifade etmeye başlamıştır.¹³

2. *Anlam genişlemesi (Widening of meaning)*: Bir gösterge, bir nesnenin veya bir durumun bir bölümünü ya da bir türünü gösterirken, zamanla bütün yönlerini anlatır duruma gelirse buna anlam genişlemesi denmektedir.¹⁴ Örneğin Türkçede önceleri yalnızca “sudaki belli hareketler” için kullanılan “dalga” sözcüğü, batı dillerindeki karşılığının etkisiyle fizikteki “dalga” kavramını da yansıtmaya başlamıştır (“ortadalga, kırsadalga” gibi).¹⁵

3. *Başka anlama geçiş/Anlam kayması (Semantic change)*: Bu türde, bir kelimenin eskisinden tamamen farklı bir kavramı yansıtmaya durumu söz konusudur. Örneğin bugün “ucuz” biçiminde kullanılan kelimenin, eski Türkçede “kolay, değersiz” ve “hakir” anlamlarında kullanıldığı

¹⁰ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 214.

¹¹ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 215; ‘Umar, *‘İlmu’ d-dilâle*, s. 245; Abdülkerim Mücahid, *ed-Dilâletu’l-luğaviyye ‘inde’l-‘Arab, Dâru’ d-diyâ’, Ürdün 1985*, s. 141.

¹² Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 215.

¹³ Mücahid, *ed-Dilâletu’l-luğaviyye*, s. 141.

¹⁴ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 216; Mücahid, *ed-Dilâletu’l-luğaviyye*, s. 142.

¹⁵ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 216.

görülmektedir.¹⁶ Yine Arapçadaki “*kitâr*” kelimesi önceleri “*deve kafilesi*” anlamında kullanılırken, aynı kelime bugün “*tren*” için kullanılmaktadır.¹⁷

Kutsal Topraklara Göç Ediş, Dönüş ve Çukurkuyu Kasabası'nın Kuruluşu

Bir Türkmen yurdu olan Çukurkuyu Kasabası halkının konuştuğu dilin Arapçadan nasıl ve ne şekilde etkilendiğini anlayabilmek için kasabanın kuruluş sürecine kısaca bir bakmak gerekir.

Çukurkuyu Kasabasının kurucu aşiretlerinin en büyüğü olan Şeyh Hamzalı Türkmenleri, Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Alparslan döneminde Mekke ve Medine'nin (Mescid-i Haram ve kutsal topraklar) korunması için kutsal topraklara gönderilen Türkmen aşiretlerinden birine mensuptur. Birkaç yüzyıl o bölgede kaldıktan sonra kuzeye doğru konaklaya konaklaya göç ederek sonunda Yeniil'e yerleşirler. Bir müddet sonra Yeniil'den İstanbul'a geçerler. Hicaz bölgesinden geldiklerini ve peygamber soyundan olduklarını belirterek o günün Osmanlı Sultanından vergi ve askerlik muafiyet belgesi alırlar. Ayrıca padişah tarafından kendilerine iskân etmeleri için Beyotlağı bölgesi (nerede olduğu bilinmemekle birlikte İstanbul yakınlarında olduğu tahmin edilmektedir.) tahsis edilir. Aşiretin üst düzey ulema takımını İstanbul'da bırakan Şeyh Hamzalıları orada durmayarak Yozgat (Bozok) iline gelir ve Boğazlıyan Şıhlar Köyüne yerleşirler.¹⁸

Peygamber soyundan geldiklerini o günün padişahına ispat ederek aldıkları Sa'dat Seceresi'ni (vergidен muafiyet belgesi) gittikleri her yerde, vergi vermemek için kullanmışlardır. Osmanlının son zamanlarında bu belgeyi tanımak istemeyenleri padişaha şikâyet etmişlerdir.¹⁹ Bir süre sonra Yozgat beylerinin vergi istemeleri üzerine, Yozgat beyleriyle savaşır ve kavgayı kaybeden Şeyh Hamzalıları bir obasını Şıhlar Köyünde bırakarak

¹⁶ Aksan, *Her Yönüyle Dil*, s. 217.

¹⁷ Mücahid, *ed-Dilâletu'l-luğaviyye*, s. 144.

¹⁸ Mahmut Şahin, *Çukurkuyu: Türkmenlerin Yurdu*, Tekten Ofset Matbaacılık, Niğde 2005. s. 7.

¹⁹ “... Ali Halife Eroğlu Ömer mahkemeye müracaat ederek peygamber soyundan geldikleri kesin olduğunu ve buna dair İstanbul Nakibü'l-eşrafından (seyyid ve şeriflerin seceresini tutan görevli) alınmış ellerinde belge/delil olduğunu söyleyerek (...) Subaşılıları, voyvodaları (Yerel Yöneticiler) kanuna ve padişahlarının emrine aykırı olarak vergi isteyerek işlerine karışmasını ve rencide etmemesi konusunda ellerine yeniden ve aynı konuda bir daha rahatsız edilmemeleri konusunda verildiğine dair delil kaydı. Edirne”. Bk. Şahin, *Çukurkuyu: Türkmenlerin Yurdu*, s. 7.

Keskin üzerinden Aksaray'a gelirler ve Sağlık Köyünün olduğu yere yerleşirler. Çok miktarda deve ve küçükbaş hayvan varlığına sahip olduklarından dolayı Aksaray'ın batağında sinekten barınamazlar. Sonunda Ereğli'ye gelip Hortu civarına yerleşirler. Buraya kadar kalabalık bir şekilde gelen aşiret arasında, yine sivrisinek ve bataklıktan dolayı hangi tarafa göçeceklerine dair, çıkan anlaşmazlık sonucu ikiye bölünürler. Anlatılan rivayetlere göre, büyük bir bölümü Torosları aşarak güneye doğru gider. Altı oba oldukları söylenir. Bu giden altı obanın Toroslarda ikiye ayrılarak bir kısmının Hatay Kırıkhan Şıhlar Köyünü kurduğu, bir kısmının da Antalya merkez köylerinden birine veya birkaçına yerleştiği tahmin edilmektedir. Aşiretin diğer kısmı ise kuzeye yönelerek şu an Çukurkuyu Kasabasının bulunduğu bölgeye gelir ve yerleşir. Böylece kasabanın temelleri atılmış olur.²⁰

Yöre Halkının Diline Girmiş Olan Arapça Kelimeler

Belli bir dönem kutsal topraklarda kalmanın sonucu olarak sözünü ettiğimiz Türkmenlerin dillerinin Arapçadan etkilenmiş ve bazı Arapça kelimelerin yöre halkının konuşma diline girmiş olduğunu görmekteyiz. Konuşmalarda geçen bahse konu bu Arapça asıllı kelime ve söylemlerden bazı örneklere değineceğiz.

Ahraz: dilsiz. Arapça أحرص "ahres" (dilsiz) kelimesinden gelmektedir.

Cara: büyük su testisi. Arapça جرة "cerra" (testi) kelimesinden gelmektedir.

Carbık: tarla faresi. Arapça جربوع "carbû" (aktavşan, Arap tavşanı) kelimesinden gelmektedir.

Cidav: kavgacı, geçimsiz, rahat durmayan kişi. Arapça جدي "cedy" (oğlak, keçi) çoğulu جداء "cidâ" kelimesinden gelmiş ve bu olumsuz özellikler keçinin huysuzluğuna benzetilerek bu söylem ortaya çıkmış olabilir.

Cirahatli: birine hakaret etme amaçlı kullanılır. *Git başımdan cirahatli!* Arapça جراحة "cirâhat" (yara, bere) kelimesinden gelmektedir.

Essah: doğru, gerçek. Arapça صح "sahh" (doğru, gerçek) kelimesinden gelmektedir. Örnek: - *Essah mı diyon?* - *He essah!*

Eyyam-ı bahur: yılın en sıcak günleri. Arapça أيام "eyyâm" (günler) ve بخور "bahûr" (tütsü) kelimelerinden gelmektedir.

²⁰ Şahin, Çukurkuyu: Türkmenlerin Yurdu, s. 8.

Firâset: anlayış, düşünce. Arapça فِرَاسَة "firâset" (anlayış, öngörü, ferâset) kelimesinden gelmektedir. Örnek: - *Fikri firâseti yok!*

Gadirlik: zulüm, haksızlık, acımasızlık. Arapça غَدْر "ğadr" (vefasızlık, sadakatsizlik, ihanet) kelimesinden gelmektedir. Örnek: - *Ona çok gadirlik oldu.*

Gadi uğrayısca: beddua sözüdür. *Kadı uğrayısca!* Yani "Davalık olısca." anlamında kullanılır. "gadi" Arapça قَاضِي "kâdî" (kadı, hâkim) kelimesinden gelmektedir.

Ganem: uysal biri için kullanılan bir lakap. Arapça غَنَم "ğanem" (koyun) kelimesinden gelmektedir. Koyunun uysallığına atfen söylenmiş bir sözdür.

Gatın ipi: kalın pamuk ipi. "gatın" kelimesi Arapça قَطَن "kutn" (pamuk) kelimesinden gelmektedir.

Gazep: öfke. Arapça غَضَب "gadab" (öfke) kelimesinden gelmektedir. Örnek: - *Allah'ın gazebine uğrayısca! Gahrınan gazap olısca! (Gahr: Kahr)*

Gıyır: Bir lakap olarak kullanılmaktadır. Arapça غَيُور "ğayûr" (kıskanç) kelimesinden gelmektedir.

İstillah: *İstillah çıkarma başımıza!* Yani "İcat çıkarma!" anlamında kullanılır. Arapça اصطلاح "Istilah" (terim, istilah) kelimesinden gelmektedir. *Yeni bir terim getirme!* denilmek istenmektedir.

Kerahattan keramet olmaz.: Kötü bir işten iyi bir sonuç çıkmaz. Arapça كَرَاهَة "kerâhet" (nefret, sevmeme, iğrenme) ve كَرَامَة "kerâmet" (asalet, cömertlik, saygınlık, itibar, keramet) kelimelerinden gelmektedir.

Malamat: rezil, rüsva. Arapça مَلَامَة "melâmet" (ayıplama, kınama, azarlama) kelimesinden gelmektedir. Örnek: - *El âleme malamat olduk.*

Mungarız olısca: Soyu kurusun. Arapçada مَنقَرَض "munkarid" (yok olmuş, telef olmuş, nesli tükenmiş) kelimesinden gelmektedir.

Pahl: cimri. Arapça بَخِيل "bahîl" (cimri) kelimesinden gelmektedir.

Samutmak: Herhangi bir iş yapmadan öylece bekleyip durmak. Örneğin, yerinde sessizce durup bekleyen kişiye *Ne samutıyon öyle!* denir. Arapça صَمْت "samt" (susmak, konuşmamak, sessizlik) kelimesinden geldiği düşünülmektedir.

Sitarasız: arsız, yüzsüz, utanmaz, kötü bir iş işleyip de sanki onu hiç yapmamış, hiçbir şey olmamış gibi utanmaksızın hareket eden kişi. Arapça سِتَارَة "sitâra" (örtü, perde) kelimesinden geldiği düşünülmektedir. "ar perdesi yırtık olmak" deyiimiyle ilişkilendirilebilir.

Sükgem: grip, nezle. Arapça زكام "zükâm" (Grip, nezle) kelimesinden gelmektedir. Örnek: - *Sükgem oldum.*

Şabab mı şabab: *Yiğit mi yiğit.* Babayiğit, delikanlı. Arapça شباب "şebâb" ((çoğ.) *genç, delikanlı*) kelimesinden gelmektedir.

Şarmıta: kötü kadın. Arapça شرموطة "şarmûta" (*kötü kadın*) kelimesinden gelmektedir.

Zahire: buğday, arpa, çavdar gibi tahıllar. Arapça ذخيرة "zahîre" (*erzak, mühimmat*) kelimesinden gelmektedir.

Zar iğnesi: çatal iğne, çengelli iğne veya kancalı iğne olarak bilinen iğne. "zar" kelimesinin Arapçadaki زر "zar" (*düğmelemek, ilikleme*) kelimesinden geldiği düşünülmektedir. Örneğin düğmesi olmayan çarşafların uçlarının birbirine tutturulması ya da düğmesi kopmuş gömlek vb. gibi elbiselerin yakalarının geçici olarak çatal iğne ile tutturulması yani bir anlamda iliklenmesi söz konusudur. İlikleme yapmak amacıyla kullanılan, ilikleme iğnesi.

Zay akıl: Hareketlerini ölçüp tartmadan, akılsızca hareket edenler için söylenir. Örneğin bir olay karşısında aşırı tepki gösteren birine "zay akıl olma" denir. Yani akılsız olma anlamındadır. Arapça ضيع "day" (*kayıp, yitik olma*) kelimesinden gelmektedir. "zay akıl", aklın yitik olması anlamındadır.

Sonuç

Bir toplumun başka toplumlarla temasa geçmesinin en önemli sonucunun diller arasındaki etkileşim olduğu aşikârdır. Kültürel unsurlar arasındaki intikaller, yeni yaşayış biçimlerinin benimsenmesi ve pratik hayat içerisinde nüfuzu ile birlikte o toplumun dilinde meydana gelecek değişim ve gelişmeler kaçınılmaz olacaktır.

Dil bir toplumun aynasıdır. Toplumun tarihi süreç içerisinde geçirdiği evreler ve bu süreçte gelişim ve değişim gösteren kimliği en başta onun diline yansyacaktır. Bu nedenle dilleri incelenmek suretiyle birçok toplum hakkında aydınlatıcı bilgilere ulaşılmaktadır.

Sonuç itibariyle, Niğde ili Bor ilçesine bağlı Çukurkuyu Kasabasında yaşayan Türkmen halkın günlük konuşma dili incelenmiş ve birçok kelimenin köken itibariyle Arapça olduğu ve Arapçadan yöre halkının diline geçtiği görülmüştür.

Bir dilden diğer dile kelime intikali elbette ki toplumlar arası ilişkiler sonucu olmaktadır. Buradan hareketle söz konusu dilsel etkileşim olayının

ise bahse konu Türkmen topluluğunun belli bir dönem Arap topraklarında yaşam sürmesi ve oranın kültüründen etkilenmesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Kaynaklar

- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 1990-2003.
- Eren, Hasan “Anadolu Ağızlarında Rumca, Islâvca ve Arapça Kelimeler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1960, s. 295-371.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yayınları 2004.
- İşler, Emrullah, *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı 1997.
- Meyer, Gustav, *Türkische Studien, I: Die griechischen und romanischen Bestandtheile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen*, Wien 1893.
- Mücahid, Abdülkerim, *ed-Dilâletu'l-luğaviyye 'inde'l-'Arab*, Ürdün: Dâru'd-diyâ' 1985
- Şahin, Mahmut, *Çukurkuyu: Türkmenlerin Yurdu*, Niğde: Tekten Ofset Matbaacılık 2005.
- Tietze, Andreas, “Griechische Lehnwörter im Anatolischen Türkisch”, *Oriens*, 8 (1955/2), s. 204-257.
- ___, “Slavische Lehnwörter in der Türkischen Volkssprache” *Oriens*, 10 (1957/1), s. 1-47.
- ___, “Direkte Arabische Entlehnungen im Anatolischen Türkisch” *Jean Deny Armağanı* (ed. János Eckmann, Ağâh Sırrı Levend, Mecdut Mansuröglü), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi 1958, s. 255-333.
- 'Umar, Ahmed Muhtar, *'İlmu'd-dilâle*, Kahire: Âlemu'l-kutub 1988.
- YAZICI, Nesimi, *İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları 1992.